

החוקרים השבים

דיאיון עם ארבעה סיפורי הצלחה של "מרכז הקשר" באקדמיה
מאת אסף אוני ואביטל בר

ד"ר צביקה גרנות

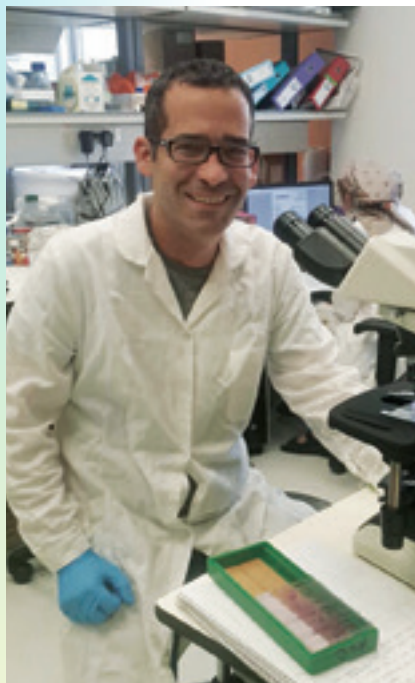
"בזמן הבת־דוקטורט אתה קצת מנותק מהנעשה בישראל.
זה בדיוק המקום שבו מרכז הקשר מסייע"

"מראש היה ברור לי שאנחנו נוסעים לבת־דוקטורט על מנת לחזור לישראל", אומר ד"ר צביקה גרנות מהאוניברסיטה העברית בירושלים. "השאלה הייתה רק מתי יבשילו התנאים, מתי אשלים את המחקר שנסעתי לעשות, ומתי תהיה משרה מתאימה בשבילי בישראל". ד"ר גרנות חוקר את הדרכים שבהן המערכת החיסונית נלחמת בסרטן במעבדה שהוא מוביל בחוג למדעים בירפואיים באוניברסיטה העברית, שבה עשה גם את כל תארו הקודמים. בבת־דוקטורט שלו השתלם במוסד הרפואי היוקרתי לחקר הסרטן "ממוריאל סלואן קטרינג" שבניו יורק.

"אנחנו חוקרים במעבדה את הדרך שבה המערכת החיסונית הורגת תאים סרטניים ומתמקדים בסוג תא שדי הזנח עד עכשיו – נויטרופיל", מסביר ד"ר גרנות. "הוא הזנח כי הוא התא הנפוץ ביותר במערכת החיסון והוא גם הפשוט ביותר. עד עכשיו הסתכלו עליו כעל תא במערכת החיסון שאחראי לחסל חיידקים ולא תאים סרטניים. אנחנו מנסים להבין טוב יותר את התפקיד שלו, ואולי אחת ההשלכות תהיה שנלמד כיצד לגייס אותו למלחמה בגידולים סרטניים".

אשר לחזרה לישראל ד"ר גרנות אומר כי בתחום מדעי החיים הבשלת התנאים לחזרה משמעותה השלמת מחקר ופרסומו בעצמן. "למה בעצם נוסעים לעשות בת־דוקטורט? הסיבה העיקרית היא לרכוש מיומנויות חדשות ולהראות שאתה מסוגל לעשות מחקר עצמאי, ושהאוניברסיטה תרצה לגייס אותך כדי שתקים מעבדה ותזוּם רעיונות חדשים. הנקודה שבה אתה יכול להגיש מועמדות למשרה היא אחרי שהשלמת מחקר, ואחרי שהוא פורסם בכתב עת חשוב".

מבחינה פרקטית ד"ר גרנות מספר כי נעזר במרכז הקשר לחוקרים ישראלים וממליץ גם לחוקרים אחרים השוהים בחו"ל לעשות זאת. "בעצם, בזמן הבתר-דוקטורט אתה קצת מנותק מהמצב באוניברסיטאות, משום שאתה לא בארץ. התקשורת עם המוסדות האקדמיים היא די מינימלית. זה בדיקת המקום שבו מרכז הקשר מסייע. הייתי אומר שבישראל הוא חשוב כפליים, משום שבניגוד למקומות אחרים בעולם האוניברסיטאות כאן לא ממש מפרסמות את עצמן. הן יודעות שיש ביקוש למשרות שהן מפרסמות, וזו אחריות החוקרים להתעדכן, בין השאר באמצעות הירשמות למרכז הקשר".

"כאן עלינו להיות קטנים, זריזים וחרifiים!"

ד"ר גרנות מספר כי לאחר ארבע שנים ב"ממוראל סלואן קטרינג", ולאחר שהשלים מחקר במקום, הגיע לישראל לסבב ראינות וקיבל הצעות למשרה בארבעה מוסדות מחקר ישראלים. על המשרות האפשריות למד מההודעות של מרכז הקשר. לאחר תקופה קצרה החליט לבחור באוניברסיטה העברית. "כל ההליך היה קצר מאוד אצלי - מהרגע שקיבלתי את המשרה ועד לחזרה עברו חודשיים בלבד", הוא אומר.

"אשתי והילדים שמחו מאוד לחזור לישראל", אומר ד"ר גרנות, שמספר כי עם זאת המעבר ממנהטן לירושלים דרש הסתגלות מסוימת: "עשיתי את כל התארים שלי בירושלים, אז המקום לא זר לי, אבל עדיין, אחרי חמש שנים בניו יורק קשה לחזור".

ד"ר גרנות מוסיף שתי עצות לחוקרים ישראלים המעוניינים לחזור: הראשונה היא מעשית מאוד, הוא אומר: "ודאו שההצעה שקיבלתם היא אמינה, שהמוסד האקדמי עומד מאחוריה, ולא סוג של הבטחה בעל פה. ודאו שההצעה שיש לכם מתועדת וכתובה"; "העצה השנייה היא לברר היטב אילו אמצעים יעמדו לרשותכם כשתחזרו. זה עוזר בין השאר כדי לדעת איזה ציוד או אילו מלגות צריך לסדר מראש לפני החזרה. מדען שסיים בתר-דוקטורט הוא אולי חוקר מוצלח מאוד, אבל הוא לא יודע לנהל מעבדה - קחו כל עזרה שמישהו יכול להציע".

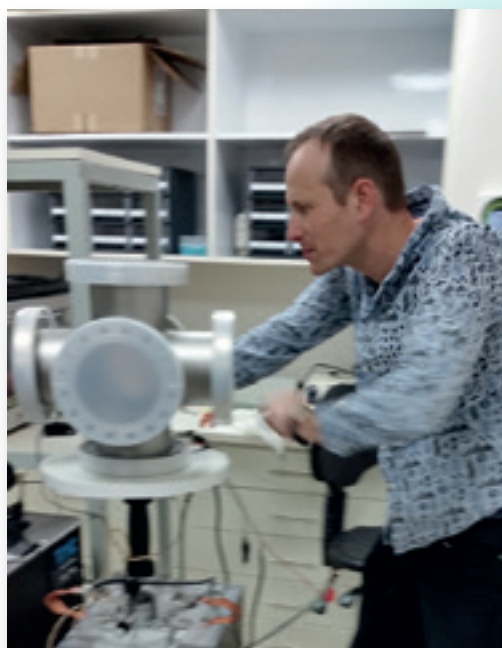
מבחינה מקצועית ד"ר גרנות אומר שהוא מרוצה מאוד מהמצב בישראל. "מובן שאי אפשר להשוות את ישראל לארצות הברית מבחינת התשתיות. הציוד הרב שיש שם ואיכותו, הכסף שזמין שם למחקר, הוא בסקלה אחרת. אבל דרך ההתמודדות שלנו כאן בישראל היא להיות קטנים, זריזים וחרifiים. להתמודד עם הכסף הגדול שם אין לנו יכולת, אז אנחנו צריכים לפצות בחדשנות. זה משהו שאנחנו משתדלים לעשות במעבדה. לנצל את הכסף בצורה שקולה יותר, כי יש פחות ממנו".

ד"ר יואב לינזון

"אם אתם מעוניינים לחזור לאקדמיה הישראלית - צריך לקחת מה שאפשר"

ד"ר יואב לינזון מספר כי עשה דרך אקדמית פתלתלה עד שהגיע למשרה האקדמית המחקרית שלו כיום כראש המעבדה לחקר מערכות אופטו־מכניות זעירות באוניברסיטת תל אביב. הסיבה לכך, בין השאר, הייתה העדפתו לחזור לישראל מיד אחרי הבת־דוקטורט - ולא להמתין בחו"ל עד שתתפנה המשרה המתאימה עבורו.

הבת־דוקטורט שלו התחיל בשנה באוניברסיטת מונטריאול והמשיך בשנתיים נוספות באוניברסיטת קורנל שבאיתקה (צפון מדינת ניו יורק). הוא אומר: "רציתי לחזור בסתיו 2011, אבל לאחר סבב ראיונות ראיתי שאין כל משרה אפשרית בשבילי באוניברסיטאות המחקר. לכן קיבלתי הצעה מהמכללה האקדמית להנדסה אורט בראודה בכרמיאל, וכיהנתי שם כמרצה בכיר, העוסק בעיקר בהוראה וגם מפעם בפעם בפרויקט מחקר ניסיוני המשותף לקבוצות אחרות בארץ (אחד באוניברסיטת תל אביב והשני בטכניון בחיפה), עד שנת 2014. בשלהי שנה זו עברתי למשרה הנוכחית באוניברסיטת תל אביב. מה שכיוון אותי היה הרצון לחזור לישראל לחיות בקרבת המשפחה ולא להישאר עוד בחו"ל".

"מרכז הקשר עזר לי להבין טוב יותר את המנטליות האקדמית המקומית"

ד"ר לוינזון חקר בדוקטורט שלו אופטיקה לא־לינארית במוליכי גלים פוטוניים בהנחייתו של פרופ' שמשון ברעד בבית הספר לפיזיקה ואסטרונומיה. "עבדתי בזמני עם שותף איטלקי זוטר מאוניברסיטת מונטריאול במהלך עבודת הדוקטור שלי. כתבנו יחד הצעת מחקר. ההצעה התקבלה, ובקיץ 2005 נסעתי

לקנדה כדי להתחיל מחקר ישיר במונטריאול עוד במהלך הדוקטורט שלי, אשר הסתיים רק בשנת 2008. טקס הסיום של הדוקטורט היה אחרי שהתחלתי את הבת־דוקטורט, וטסתי לישראל בטקס שנת 2009 כדי להשתתף בו". בשלהי שהותו בקנדה החליט ד"ר לינזון להחליף תחום ולהתמקד בנגור־אלקטרו־מכניקה, תחום שהיה לו ייצוג זעום בלבד בישראל באותה התקופה. בעבודתו כיום קבוצת המחקר בראשותו עוסקת בשני תחומים מרכזיים - סיבים אופטיים והתקנים מבוססי־סיליקון על שבב לצורך הפעלה וחישה של מיקרו־וננו־מכונות.

הוא אומר כי על המשרה באורט בראודה שמע ממרכז הקשר, במסגרת הודעות רבות שקיבל מהמרכז על משרות פנויות ועל קולות קוראים של מוסדות מחקר, מכללות וגופי תעשייה. ד"ר לינזון מספר כי נרשם למרכז הקשר בקיץ 2010, שנה לפני שחזר, משום שרצה להתעדכן בכל המשרות המתפנות בישראל, וכן השתתף בסדנאות רבות בקורנל העוסקות בדגשים לראיונות פנים אל פנים ובכתב. "בתקופה היא דיברו בארץ הרבה על 'בריחת המוחות', והיו הרבה יוזמות שנועדו לצמצם אותה. מרכז הקשר שימש לי כתובת שמרכזת את המידע הרלוונטי. אני חושב שזה משאב חשוב מאוד למי שרוצה לחזור, ואני עצמי מרגיש שהסיוע שקיבלתי ממרכז הקשר היה מהותי מאוד בתחילת הדרך חזרה. זה עזר בין השאר לא להיעלב במקרה של דחייה ולהבין טוב יותר את המנטליות האקדמית המקומית".

אשר למשרת החוקר במכללת אורט בראודה אומר ד"ר לינזון כי "זה לא היה קלאסי בשבילי, אבל הם הלכו לקראתי הרבה. פיזיקה והנדסה אופטית הייתה בזמנה מחלקה שהתפתחה בקצב מהיר, ונתנו לי שטח להקים עמדת מעבדה מקומית צנועה. יש יתרונות גם במכללה, במיוחד למישהו שהוא תאורטיקן ואשר איננו זקוק למשאבים אנושיים ופיזיים רבים". ד"ר לינזון מספר כי גם בעת המחקר וההוראה במכללה שמר על קשר רציף עם אוניברסיטת תל אביב. כעבור כמה שנים, כשפרשו כמה חוקרים, וחלה התרחבות ניכרת בפקולטה להנדסה, הגיש שוב מועמדות – והתקבל.

"אני חושב שמהניסיון שלי אפשר לגזור עצה כללית למי שרוצה לחזור לישראל", הוא אומר: "צריך לקחת מה שאפשר". "ידעתי מראש שאני רוצה לחזור לישראל בכל מקרה, ושמסע ההשתלמות שלי הוא לתקופה מוגבלת. לא רציתי לחפש משרה בחו"ל, שזו אסטרטגיה שונה ממה שראיתי אצל עמיתים שאישו משרת בתר־דוקטורט. בביקורים שלי בארץ נפגשתי פחות או יותר עם נציגים מכל האוניברסיטאות. בפגישות הציעו לי לחכות בחו"ל שנה-שנתיים למשרה מתאימה, אבל לא רציתי".

הוא מוסיף ואומר: "המסקנה שלי היא שצריך להיות גמיש, גם מבחינת החזרה לישראל וגם מבחינת המחקר המדעי אחרי שמוצאים משרה אקדמית בישראל... אני מכיר חוקרים שניסו והצליחו אבל גם כאלה שהיו צריכים לחכות שנה-שנתיים בחו"ל, ובסוף חזרו. גם יש חוקרים שנשארים, חלק מהם מרוצים יותר וחלק מרוצים פחות. מה שאפשר לומר הוא שבישראל אף אחד לא פוסל אותך בצורה קרה, בניגוד למה שאולי יכול לקרות בארצות הברית ובאירופה. תמיד יאמרו 'השנה זה לא מתאים, אבל אולי בעתיד'. צריך פשוט להתמיד בחיפוש, ולא לוותר... עצה נוספת שאני יכול לתת, היא לחשוב היטב איך מגדירים את המחקר, לנסות להציג בצורה ברורה מהו תחום הידע החדש שתביא למוסד האקדמי שבו אתה מעוניין להשתלב, הצגה אמינה מבחינת נתוני ה־track record שצברת, וכיצד תרחיב אותו עם סיכוי גבוה להצלחה".

ד"ר שירה מור

"הרבה חוקרים ישראלים שהיו בחו"ל, גם כאלה שהצליחו לחזור, אמרו לי 'הלוואי שהיינו יודעים על מרכז הקשר'"

ד"ר שירה מור מספרת שהייתה באקדמיה בחו"ל רוב חייה המקצועיים. היא עשתה תואר ראשון, תואר שני ודוקטורט באוניברסיטת ניו יורק, כשהיא מתמחה באינטליגנציה תרבותית בתחום הפסיכולוגיה הארגונית, ואז כיהנה במשך שנתיים כמרצה בהולנד ובספרד, לפני שהצליחה במאי 2015 לחזור ולהשתלב באקדמיה הישראלית. "ניסיתי לחזור לארץ כמה פעמים. כבר ב־2012 נקבעו לי ראיונות עבודה. זה היה בזמן מבצע 'עמוד ענן', והיו אזעקות לפני כל פגישה", היא נזכרת. "זה היה הסיבוב הראשון שלי, ואז לא נעזרתי במרכז הקשר. היה מוסד אקדמי שהציע לי בתר־דוקטורט ללא שכר, אז ויתרתי – ולקחתי את אחת ההצעות שקיבלתי באירופה".

ד"ר מור מספרת שבנובמבר 2014 יצרה קשר עם מנהלת מרכז הקשר, בת־שבע שור. אמרתי לה: "בת־שבע, אני רוצה לחזור הביתה – עזרי לי לעשות את זה". היא לקחה את זה כפרויקט אישי ועשתה את שהיה ביכולתה. תהליך מציאת המשרה בישראל לקח זמן... המשרה הראשונה כסגל בכיר שקיבלתי בארץ הייתה רק באוקטובר 2016, בפקולטה למדעי החברה של אוניברסיטת תל אביב, ועכשיו – שנה אחרי – אני מתחילה בתפקיד של מרצה בכירה בבית הספר למנהל עסקים של מכללת הקריה האקדמית אונו".

"לא צריך להנמיך ציפיות – צריך רק לשנות אותן"

"ברמה האישית", היא אומרת, "שמחתי מאוד לחזור לארץ אחרי 11 שנות היעדרות. ברמה המקצועית היה שוק מסוים. המחקר בעולם הפך לגלובלי, אך לא כל המוסדות בארץ עשו את ההתאמה לסטנדרטים בין־לאומיים".

לדבריה, העצה המרכזית שלה לחוקרים המעוניינים לחזור לישראל היא לתכנן הרבה זמן מראש. "צריך לבוא לכאן. אפשר לנסות לתכנן מעבר בשלבים. להכיר חוקרים אחרים, להעביר קורסים, לתת הרצאות, ליצור קשרים. לדאוג שיכירו אותך ברמה האישית, וגם לראות איך המחקר האקדמי בישראל מתאים מבחינה אקדמית למחקר שלך. אני חושבת שלא צריך להנמיך ציפיות בנוגע למחקר בישראל אלא רק לשנות ציפיות. אנחנו לא באירופה: המשאבים והצרכים הם שונים, וזה דורש התאמה וזמן התאקלמות".

ד"ר מור אומרת כי במהלך עבודתה האקדמית בארצות הברית ובאירופה פגשה "הרבה מאוד חוקרים ישראלים בתחום מדעי החברה שבאו לישראל להתראיין, לא קיבלו הצעות והחליטו לחזור ולהמשיך באוניברסיטאות זרות". היא מספרת כי בעקבות הניסיון האישי שלה בחזרה לישראל ובהיעזרות במרכז הקשר, "הרבה חברים טובים שלי שהיו בחו"ל קיבלו ממני המלצה למרכז הקשר, וגם כאלה שהצליחו לחזור לארץ אמרו לי שהלוואי שהיו יודעים על מרכז הקשר, כי זה היה מקל את התהליך".

ד"ר דנה רייכמן

"היה ברור לנו שהטיסה לנתב"ג, ולא ממנו, צריכה להיות השלב האחרון בפוסט"

"מרכז הקשר סייע לי גם למצוא סטודנטים מתאימים לאיש את המעבדה. הם פרסמו שאנו מחפשים מועמדים, ובזכות הפרסום קיבלנו פניות רבות"

ד"ר דנה רייכמן נסעה עם בעלה הפיזיקאי ועם ילדיה לבת-רדוקטורט באוניברסיטת אן-ארבור שבמישיגן. את התואר השני ואת הדוקטורט שלה עשתה במכון ויצמן, ותחום המחקר שלה כיום באוניברסיטה העברית בירושלים הוא כיצד תאים ואורגניזמים מתמודדים עם תנאי סביבה משתנים מבחינת תפקוד החלבונים בהם. "כשתנאי הסביבה משתנים מבחינת טמפרטורה, חמצון או כל גורם אחר", היא אומרת, "מבנה החלבונים בתא עלול להיפגע. השאלה שאני חוקרת היא כיצד התאים מתפקדים במצבים כאלה, וכיצד הם מגינים על החלבונים מפני נזק למבנה ולתפקוד שלהם".

משפחת רייכמן הייתה ארבע שנים בארצות הברית, מ-2008 ועד ל-2012. לדברי ד"ר רייכמן, "בתחום מדעי החיים זו תקופת פוסט קצרה יחסית". לדבריה, אחרי תקופה קצרה בלבד היה ברור להם כי הם מעוניינים לחזור לישראל – גם מבחינה אישית וגם מבחינה מקצועית. "היה ברור לנו שהטיסה לנתב"ג – ולא ממנו – צריכה להיות הנסיעה האחרונה שלנו", היא אומרת, ◀

"זה לא קשור; למשפחה, כי זה הבית; ישראל היא גם המקום שאתה מבין הכי טוב ויכול להתבטא בו בקלות ונוחות. גם המדע הישראלי הוא טוב, האנשים מצוינים, ויש הרבה שיתופי פעולה, שהם נוחים לביצוע כאן בישראלים יותר מבחו"ל. למעשה, לא חיפשנו אלטרנטיבה לחיים בישראל".

שנה לפני חזרתם נרשמה ד"ר רייכמן לאתר מרכז הקשר והחלה לעבור על המשרות שהוא הפיץ למנויו. "היתרון הגדול במרכז הקשר הוא הריכוז של כל המידע ותהליך ההגשה. אני לא יודעת איך זה היום, אבל כשאנחנו היינו בחו"ל לא היה ברור בדיוק מה עליך לעשות כשאתה מחפש משרה בארץ. נכון, אפשר לשאול ולברר עם חברים, אבל זה לא תמיד קל. זאת, לעומת המצב באקדמיה האמריקאית, שם התהליך די מובנה".

ד"ר רייכמן וקבוצת המחקר שלה במעבדה

ד"ר רייכמן מספרת כי לקראת סוף הבתר־דוקטורט שלה טסה לישראל לעשרה ימים, שבהם "קיימתי ראיונות כמעט בכל אוניברסיטה". היא אומרת כי "עונת המועמדים והראיונות היא בדרך כלל בחג המולד, כשכל הבתר־דוקטורנטים באים לישראל ממילא [אז גם מקיים מרכז הקשר את הכינוס השנתי שלו, המלווה ביריד תעסוקה]. אני באתי קצת אחרי".

המאמץ השתלם, וד"ר רייכמן עומדת כיום בראש מעבדה באוניברסיטה העברית. עם זאת היא ערה לקושי למצוא משרה באקדמיה הישראלית: "אצלנו מדובר בהצלחה של 50%. בעלי לא מצא משרה אקדמית בארץ, אבל החלטנו שזה בסדר לחזור גם למשרה אקדמית אחת. היו לו סיכויים גדולים למצוא משרה אקדמית בארצות הברית, אבל החלטנו לחזור".

לדבריה, "מקצועית זה תמיד מאתגר לחזור. כשאתה מגיע מבתר־דוקטורט למשרת ניהול קבוצה מדעית שלך אתה מתחיל עבודה שלא למדת איך לעשות אותה. אתה יודע לחקור, אבל פתאום אתה צריך לפנות לאפיקים חדשים כמו גיוס מענקי מחקר וסטודנטים, צריך למצוא דרך יעילה למלא את המעבדה הריקה... "ד"ר רייכמן מציינת כי הסתייעה במרכז הקשר אף אחרי חזרתה – במציאת צוות למעבדה שהקימה: "מרכז הקשר סייע לי גם למצוא סטודנטים מתאימים לאייש את המעבדה החדשה. הם פרסמו שאנו מחפשים מועמדים, ובזכות הפרסום קיבלנו פניות רבות".

"גם משפחתית לקח לנו זמן להסתגל", היא אומרת. "הגענו בדיוק בתקופת מלחמה, היה צריך להתמודד עם אזעקות ופחדים אישיים ועם מסגרות חינוך והשתלבות מחדש בארץ". "למרות זאת", היא אומרת, "לא חשבנו לחזור לחו"ל. היה ברור לנו שאין דרך חזרה".

בתור המלצה לחוקרים ישראלים הנמצאים בבתר־דוקטורט בחו"ל, ד"ר רייכמן אומרת כי כדאי לנצל את הזמן מבחינה אישית ולא רק מקצועית, "שיפנו זמן לטיולים לפני שחוזרים לארץ. שלא יעבדו מסביב לשעון. אנחנו מרגישים שלא ראינו מספיק מקומות". ועוד דבר אחד: "אם יש לכם אפשרות להישאר זמן מסוים בחו"ל אחרי שקיבלתם את המשרה, כדאי לנצל את זה לבניית המעבדה כאן – זה רווח אדיר".

